

ЛЕОНІД МОСЕНДЗ

КАДИР
ФОЕНД
ГУГАД

ПОЕМА

лів. 45.

ЛЕОНІД МОСЕНДЗ

КАНІТОФЕРЫТАН

НА МОВУ УКРАЇНСЬКУЮ
ПЕРЕЛИЦЬОВАНИЙ

Поема

ВИДАВ І. ТИКТОР
— 19-ИНСБРУК-45 —

Дружині з ширігло
Леоні

Інсортк
30. VIII. 45

Проживи хоч триста літ,
покори хоч цілий світ,-
що тобі те помагає,
якщо відсереду душа ридас?

Обїйди земної ввесь шар,
будь усім народам дар,-
що тобі те помагає,
якщо відсереду душа ридас?

Г. Сковорода.

neb.45.

Важке життя' дяка із Токарівки!
Важке й нудне.Днів більше ніж ковбас,
а мокрий борг зроста в коршмі у Ривки,
як повінь.Гей же,друзі,де той час,

2

коли було водились над достаток
і найдки, і трунки, і шаги,
коли Венері й Бахусу податок
платився з молодечої жаги,

3

коли вільним молодиком спудесм
ходив Гордій по Київу колись,
коли братавсь з силябами, хоресм,
із діялогом, кантами...Вернись,

4

вернися, лобо вільності, утіхи
і радощів спудейського життя!
Та все прикрили токарівські стріхи,
нема, нема в юнацтво вороття!

Липнєве сонце пражить, ніби з печі,
сліпучим сяйвом міниться ставок;
такі нудні усі тутешні речі,
як цей ліниво-сонний поплавок,

6

як ці незловлені пісні плотиці,
як ці ліниві хитруни-лини...
Набридли токарівські молодиці,
набридли мовчазні й балакуни!

7

Бодай би хоч протоєрем з Бару,
чи сотником із Немирева буть, -
тоді би токарівську дю копару
на ширшу можна замінити путь,

8

тоді життя дало би що належить
ученому спудееві. А так-
сиди, мовчи, терпи і диш, понеже
ти вже довіку токарівський дяк!

9

Але стрівай, Гордіє! Чи ж навіки
цей овид став межею всіх світів?
Хіба на світі понад всі е ріки
цей мулистий, ліниво-сонний Рів?

8

де писано, що всі твої дороги
у цей забутий позбігались кут?
Що всі вже переступлено пороги?
Що переспівано уже всіх нут?

11

Хто прикував тебе до Токарівки?
Чи хто причарував в ній довіку?
Хто змушує приймати всі витівки.
які від долі суджені дяку?

12

Бо глянь же! Там, за млистим небокраєм,
розпромінились в далину шляхи,
а десь он-там, за синьо-чорним гасем,
незнаних міст небачені дахи!

13

Щоб іх пізнати - відважся-но, Гордіє!
Цілок у руку, тайстру на плече!
Хай Токарівка в млі забовваніє!
Без тебе Рів таксамо потече!

14

Бо там, в якийсь незнаній ще країні,
тебе чекає сповнення всіх мрій.
Чого шукать дякові в Україні,
Коли покликав світ його й від нині
впірнув у його дяк Гордій!

Л

інива Припять котить сонні води,
немов тече і ніби не тече.
Пливе Гордій без жадної пригоди,
з собою час бездумний воліче.

16

Мина невідомі польські села,
де побратавсь з польщуком ковтун,
де тьмяно пахнуть прибережні зела,
де кублиться у трясвинні вюн.

17

Тут мабуть теж якийсь Гордій забутий
зітхає або й солодко дріма.
Знова нудьга старі співає нути;
де ж не берліна - водяна тюрма!

18

Гай, гай, мій дяче! Час - де жадні гроші,
його тут завше мається досить.
Та ж мудрому однаково хороші,
чи довгий рік, чи блискавична мить.

10

Гей, пострівай! Бо ж скінчиться мандрівка,
а на кінці напевно вже чека
така сама чужинна Токарівка,
щоб пригорнути блукаря дяка.

20

А в ній, дякові на старі коліна,
/підтоптаному парубкові й слід/
якась чужа приманлива Горпина
заяже спритно до сконання світ.

21

І будеш вже привязаний до баби
ї не знатимеш - жись, чи не жись,
бо стане світ тобі ставком для жаби
ї увесь його з любовлю приймеш:

22

із комишем, з курою по-під берег,
із жабуриням в тихій мілині...
І днів твоїх посуне сонний шерег -
блаженних днів в щасливій чужині...

23

Та як збліс твій дяківський волос, -
тоді лише на серді замкrebbe
ї запізнений озветься може голос:
пошо із дому понесло тебе?

Пошо було мінятъ оте Поділля,
Його горбів чебрець, яруг - полинъ,
на це поліське трясовинне зілля,
на цю невтішно-сіру далечінь!

25

Та де брехня все! Тільки в Україні
такі забуті плеса і міста!
У тім ж краю, де пристань є берліні,
таких ось місць лише одне зі ста,

26

або й зовсім немає. В чужокраю
все краде, ніж у рідній стороні.
Бо там лише те здійснитися має,
що виділось у токарівськім сні.

27

Вперед, берліно! З Припяті до Висли!
Там ширший шлях, прудкіша там вода!
Хутчій, берліно! Сумнівам, що звисли
тепер ось, підлягти було б шкода!...

28

Але на щастя все кінець свій має.
/Хоча життя, на жаль, іх має два/.
Річ Посполита Гордія вітає:
з-за обрію Варшава виплива.

Блока Гордій по вулицях столиці
хрест-навхрест через місто, навмання...
А жадібна душа, як на границі
віднайденого й страченого дня.

30

Все тут чуже. Але часом, як повів,
як подих спомину, як згадки тінь,
бренить луна якихось спільних зовів,
колись звучних для давніх поколінь.

31'

Колись звучних для доброго і злого...
Та вивершились тільки зрада й зло!
О, скільки вулицями міста цього
козацьких сліз і крові протекло!

32

Тут для вождів були бики із міді,
колеса для старшини, а палі
вітали цосполитих на овиді
привітами жорстокої землі.

33

Королювали тут брехня і звада,
а в почоті - двуличність і обман...
І задивляється в майбутність зрада
крізь давнини скрівавлений туман.

О, ти, нещасна Річе Посполита!
До чого докотилася еси?
Своїми зраджена, чужими бита,
прогаяла, заспавши всі часи,

35

коли був час покутувать провини,
направить кривди, і правді присягти,
вернуть Литву, зєднати Україну,
відбитися від шведа й німоти...

36

І ось тебе, мов у тяжку кирею,
зодяг ще неспокутуваний гріх.
Минулася минулість, але з нею
вина не залишила твій поріг.

37

Але, спускаючись все нижче й нижче,
на сором друзям, ворогам на глум,
ти, ніби Йов, сидиш на гноєвищі
і мучишся від сорому і дум.

38

Во жидова скупила на тандиту,
усе, що шляхта сплюндрувала в пень...
Твоя минулість світу на поміту,
твоя будучність як осінній день.

А заздрісні сусіди, мов ті круки,
чатують - решту взяти без боротьби!
Вже простяглися пазуристі руки,
націлилися жадібні дзъоби.

40

Австрійський крук - той випе спершу очі,
а прусський - серде знищить університет,
московський - мозок видзьобати хоче...
Ніколи не воскресне вже цей мрець!

41

Геть звідси, геть, малоросійський дяче,
з кладовища запроданих чеснот!
Над трупами хай далі доля кряче,
ширяючи свій пажерливий льот.

42

Тут, бач, не те, від чого у домівці
пішло життя дяківське шкереберть.
Дрімотно й нудно було в Токарівці;
а тут вже й не дрімота, але смерть.

43

Хутчій, Гордіє! Знову на берліну
та й знову далі, вниз по течії!
Хутчій від цього розкладу і тліну
у молоді, здорові ще краї.

P

же вислянські подовжилися хвилі,
широко розступились береги,
і вітер, розлетівшись по привіллі,
віта Гордія подихом туги

45

за вогкістю морів, за океаном,
солоністю непізнаних далин,
ічується над просторами паном
батьків степових неспокійний син.

46

А там, за парою морського диху,
вже дивовижні маячать дахи
ї, квілінням підганяючи до спіху,
берліну здоровлять чужі птахи.

47

Оде те славнозвісне місто Гданське,
вікно, ворота, брама в широчінь,
у царство таємничес Рахманське,
де ближчі зорі й глибша голубінь,

де у природи вічному палаці
дарює вічно чарівна весна,
де без зусиль, лише за трохи праці,
усім в досталь хліба і вина,

49

де кожен совісти своєї слуха
і непотрібні людям там суди,
де не пізнав ніхто томління духа
та запитів терпких "пошо й куди"...

50

І мріє як... А пристань вже піднесла
з морських глибин стрункий щогловий бір,
обережно ведуть краплисті весла
берліну у гучний портовий вир.

51

Які це барви, пахощі і звуки!
Ця розмаїтість в одягах ходців!
Вгорі - від щогол довгі реї-руки,
а долі - стиск үрби і спів морців.

52

Десь верескліво виграють музики,
від реготу заходяться жінки,
сурмлять сигнали, випари і крики
на вулицю випльовують шинки.

О, ні, Гордіє, де не Токарівка,
не мудрість піль, днотливости спокій,
і не дівчина, це - з шинквасу дівка,
який лише потрібен гаман твій.

54

Де не левада десь над плесом Рову,
де - вечір, зорі... здаля перепл...
та поділунки без кінця і знову,
аж повновидий склониться уділ.

55

Тут служать не Кипріянці жагучій,
не їй офірує покірний раб.
Над мотлохом панує тут могучий,
неситий і жорстокий бог Пріап.

56

Але' правдивим над усіми паном
є чарівний Гермесів кадуцей,
що вів судна крізь бурі і тумани,
що змушував наповнить бріг одей,

57

многовітряльного морського птаха,
прерозмаїтим крамом з чужини.
Глядить Гордій й не знає, сіромаха,
на яві де, чи може тільки сни.

На чардаку в мережках, кармазині,
при боці шпада - мабуть капітан...
Яким корінням повні всі ці скрині,
що ширять пах, мов ладан, чи шафран?

59

В тих сувоях важких мабуть без міри
полотна, сукна, килими й шовки!
Які скарби загорнені в ці шкіри?
Яке пиво наліте в ці бочки?

60

Такий би в дома корабель із крамом -
не треба вже блукать по чужині.
Чого бажаєш - мав би все таксамо
у рідний токарівський стороні.

61

"Скажіть, будь ласка, пане мій шановний,
чужинцеві, який тут іздаля,
кому належать ці скарби коштовні?
Хто власником ось цього корабля?"

62

Запитаний, зиркнувши непомітно
на чоботи й підлатаний жупан,
знизав плечима й буркнув непривітно
у відповідь лише: "Канітферштан".

Канітферштан! В щасливу годину
такий на світ приходить багатій,
не мусить утікати на чужину,
як мандрівний учений дяк Гордій.

64

Канітферштан! Йому несуть додому
свої скарби послушні кораблі.
О, де не київський спудей, якому
за ними треба йти аж край землі.

65

Хто ж ці скарби розділює смертельним?
Премудрий Бог?.. А може хитрий чорт?.
Міркуй спудес, пильно і ретельно,
покинувши спокусливий цей порт.

V

камяного міста сплети тісні
задуманий зануривсь мандрівник.
Давно не чути портової пісні,
із овиду вже й ліс щогловий зник,

67

але високі сірі камяниці
з усіх сторін стиснули вулиці.
Які скарби, багатства й таємниці
на скованку взяли мури оці?

68

За брамою із бронзовим клепалом,
під охороною віконних грат,
таких турбот ніколи не бувало,
якими гризся би спудеїв брат.

69

А де в такому пінному палаці,
що світить там-он в зелені садку.
Та ж жити в нім - це тільки й мати праці,
щоби дожити довгого віку.

70

"Пробачте, пане, і скажіть, будь ласка,
хто в цих мурів повновласний пан?
Кому належить камяна ця казка?"
А відповідь лише: "Канітферштан!"

Канітферштан! Той самий, що для нього
приставив крам індійський корабель?
Той, що йому фортуна з рога свого
насипала скарбів усіх земель!..

72

А до скарбів ще й гетьманські палати!
А де ж мені, ученому дяку,
цієї ночі доведеться спати?
Під мурами, як псові, у кутку!

73

І заздрість, мати гіркости й зневіри,
у сердці засичала, мов змія...
Мабуть у храмі знов прийде до міри
збентеженеє серце Гордія.

74

І входить дяк побожно під аркади,
його вітає радісная гра
органів голосних: кінець обряду,
вже молоді ідуть до вівтаря.

75

Він процвітає мужністю юнацтва,
вона красою, як весняний день,
їм молодість співає і багатство
своїх надійно-чарівних пісень.

О, доле! Ти без ліку сиплем дари
на шлях життя улюблениців своїх!
Краса й скарби зійшлися тут до пари
в цій парі досконалих молодих!

77

"Мій пане! Хто ж це вибранець щасливий,
що обійматиме стрункий цей стан?"
Запитаний кида нетерпеливо
коротку відповідь: "Канітферштан!"

78

Знова Канітферштан! Ти, мабуть, доле,
глузуєш з мене, чи береш на сміх!
Дивись, мовляв: не матимеш ніколи
нічого, будеш все ні в сих, ні в тих!

79

Нема спокою у бентежнім серці,
а на устах немає молитов...
На запальнім з самим собою герці
блукає дяк Гордій по місті знов.

80

Розяктрює обурення і злоба
поверхню заздрисну пекучих ран,
зроста непогамована жадоба
здобути світ, як той Канітферштан,

придбать скарбів коштовних повні скрині,
палац, в якому жити міг би й цар,
і все віддать волбодарці єдиній,
як відданий, покірний володар...

82

Блука Гордій. Нема ніде пристанку
для змореного тіла і думок,
бо стала на сторожі до світлини
ворохість біля вікон і фірток.

83

Спустилась ніч чужа і непривітна,
давно вже замкнено шинок і крам,
за ґратами останні згасли вікна
і мандрівник, мов у пустелі сам.

84

Як в кам'яний пустелі! Тільки дзвони
відмірюють години на вежі,
і серце від чужинності холоне,
бо тільки ясні зорі не чужі.

85

У цій студеній кам'яний чужоті
поволі, дяче, розумієш ти,
що в токарівській стратив був дрімоті
і де межа твоєї самоти.

Світас. Закликають на молитву
поранні дзвони перед свій олтар,
схід наливає каламутне питво
у міста Гданська камяний пугар.

87

І сірий день, як сіру безнадію,
на місто сіє мрякою згори,
а з камяниць йому назустріч віуть
за кимось смутку чорні прапори.

88

Кого це в передранкову годину
нічна остання влучила стріла?
Була, мабуть, велика це людина,
коли жалоба місто облягла.

89

Свій довгий вік наповнила плодами
зусиль пляхотних, змагань запальних
і відійшла, оплакана синами
синів, у лоно праотців своїх.

25

"Скажіть, будь ласка, хто зійшов до гроба:
чи церкви князь або нотабль в міщен,
що Гданське опала така жалоба?"
А відповідь суха: "Канітферштан."

91

Канітферштан! Та ж де було ще вчора!
Багатієм щасливим, молодим
приймав скарбів він гори з поза моря.
привів дружину у розкішний дім...

92

А нині! Залишилося так трошки
з земних скарбів, утіхи та краси!
Могила та труни чотири дошки...
Одійдеш в землю, бо земля еси!...

93

А він, спудей невдалий з України,
зарозумілій, невсидючий дяк
ще й коверзає, ніби той причинний,
стас на про: "чому?...навіщо?...як?..."

94

Щосьувільнилось на душі в Гордія,
немовби з неї спав якийсь тягар,
і знов відчулося, як серце гріє
забутих сліз давно забутий дар...

"Здоров, Гордіє! де вже де, а в Гданськім тебе зустрінути! Що робиш ти, спудей учений, в місті цім поганськім між натовпом цієї німоти?"

96

Та й виглядаєш так, німовби зняли тебе з хреста." І дружня рука по-приятельськи на плече упала заскоченого зустріччу дяка.

97

"Ходім до мене, друже! Тут у місті родину маю я, чималий крам. Порозмовлять, почути свіжі вісті присмно з України буде нам."

98

Обід у приятеля, як в мясниці...
Загрівсь Гордій, регочеться Степан:
"Який же, дяче, ти хахол-мазниця!
Ну і втяв же! Ха-ха-ха! Канітферштан!"

99

Канітферштан! Та де ж у їхній мові не прізвище, не титул, не імя, - лише докупи зліплених три слова; по нашему ж: "не розумію я".

ха-ха! ха-ха! Якщо тобі так дуже
химерну долю і широкий світ
собі під ноги, любий ти мій друже,
негайно захотілося підбить, -

101

то йди до мене. У моїй крамниці
пізнаєш торговельне ремесло,
кущецькі практики і тасмниці,
цілої штуки нашої ество, -

102

і в світ! А вперта праця й приязнь долі
напевно вже наповнять твій гаман
дукатами і зробишся поволі,
як другий - ха-ха-ха - Кантфертан.

103

Чого ж мовчим? Невже не до вподоби
тобі порада щирая одя?"
"Ні, дякую, Степане, бо пригоди
мої вже дочекалися кінця.

104

Чого я дороблюсь серед німоти,
в землі, де всі без язика й чуття,
не варт хвилин останньої турсоти,
річей останніх людського буття.

Бо це неправда, приятелю любий,
що не людина той Канітферштан.
Мені він був живим, як інші люди,
моїх думок і серця моого пан!

106

Він научив мене, дяка Гордія,
ученого немудрого дяка,
який палац і скарб, яка надія
на мене в серді власному чека.

107

Вертаюся, Степане, я додому,
щоб там, на межах токарівських піль,
дати геть з душі чужинну оскому,
свої скарби поставити за ціль!..."

Д

День хилиться. Бренять від втоми ноги
черкає пил утомлений ділок,
але в душі ні втоми, ні тривоги,
лише світляна радісність думок.

109

Ще два дні, день... і знов горби Поділля
за синім заборолом далини,
там, де обвішане книшами кілля,
з ковбас плоти, а з сала паркани,

110

де в ставкових, мулисто-сонних шесах
мудрутъ над гачками коропи,
де на рипливих драбиняк колесах
в стодолу звозить золоті снопи,

111

де над Дністром фортець старих руїни,
над Богом - прадідні монастири,
де бути луною слави в їхні стіни
берладницькі осінні вітри,

112

там, де повія, німка Катерина,
закопує козацьку силу в гріб,
де воля в застінку на дібі гине,
де крадуть батьківщині честь і хліб...

В душі нема ні втоми, ні тривоги,
в душі любов і гнів вогнистих сил,
хоч день склонився, бренять від втоми ноги,
а втомлений підлокітник черкає пил.

114

О, Україно! Токарівський краю!
Хай проклянуть мене синів сини,
коли тебе на іншу проміняю,
на заклики чужої далини.

115

Коли земель твоїх святому диву
скарбів душі своєї не віддам,
коли твоїм жаліям і твому гніву
не офірую серця свого храму.

116

Благослови ж, Україно, свого сина
на дальню путь серед прийдешніх днів!
Благослови, володарко єдина,
для щастя прасинів Його синів!...

117

Нема в душі ні втоми, ні тривоги,
ширяє дух потужним махом крил.
Хоч смерклося – не бренять від втоми ноги
підлокітник знов прибитий пил...

